

Notitie locatiekeuze; nadere onderbouwing van de A in de ADC-toets**30 april 2014****Inleiding**

Om de rapportages van Witteveen + Bos¹ en CSO² beter met elkaar te verbinden is voorliggende oplegnotitie Natuurtoets opgesteld. De notitie gaat in op de effecten van de 11 alternatieven op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden Gelderse Poort en Unterer Niederrhein en moet de conclusie die gemaakt is in de milieुरapportage van CSO en de bestuurlijke oplegnotitie³ ondersteunen. Na het lezen van de notitie moet voor u duidelijk zijn welke alternatieven, voor zover deze goed te vergelijken zijn, de minste effecten hebben op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort en Unterer Niederrhein.

De notitie geeft zicht op welk alternatief de minste effecten heeft op de Natura 2000-doelen. Voor het bepalen van het beste alternatief moet uiteraard ook bepaald worden of alternatieven uitvoerbaar zijn. Dit aspect wordt in de rapportage van CSO belicht. In de natuurrapportage van Witteveen + Bos wordt nog geen exacte invulling gegeven aan eventueel mogelijke mitigatie dan wel compensatie, dit staat gepland voor de fase MIRT 3. De mate van mitigeren zal echter minimaal zijn aangezien dit alleen mogelijk is *binnen* het project. Het advies van de Advocaat Generaal van het Hof van Justitie van de EU (d.d. 27 februari 2014) beperkt in grote mate wat mag worden gerekend tot *binnen* een project. De verwachting is bovendien dat het Hof dit advies overneemt. In de notitie wordt een inschatting gegeven van de mogelijkheden voor de invulling van compensatie.

Alternatieven

De weging van de potentiële locaties voor een overnachtingshaven op Nederlands – of Duits grondgebied gelegen buiten de gemeente Rijnwaarden heeft plaatsgevonden in de Strategische afwegingsnotitie Overnachtingshaven Lobith, Arcadis 2010 en Alternatieven voor een overnachtingshaven nabij Lobith, Arcadis 2010. Beide documenten hebben als datum 27 oktober en zijn in de milieutoets opgenomen als literatuur. Het resultaat van de weging is verwerkt in de opdrachtbrief van de minister van I&M aan GS van Gelderland, waarin zij opdracht geeft de drie locaties Oude Waal, Bijland en Beijenwaard gelegen in de gemeente Rijnwaarden te onderzoeken. Binnen deze locaties zijn 11 verschillende alternatieven uitgewerkt. De verschillende alternatieven worden in deze notitie niet nader beschreven. Hiervoor wordt verwezen naar de natuurrapportage en de daarop volgend opgestelde aanvullende notities en rapportages.

Instandhoudingsdoelen met effecten

De verschillende alternatieven ontlopen elkaar nauwelijks wanneer gekeken wordt naar het aantal habitattypen dat een (significant) negatief effect ondervindt. Ook wanneer gekeken wordt naar de prioritaire habitattypen. Het alternatief Oude Waal groot valt wel op met een effect op 34 soorten en habitattypen. Tuindorp neemt een bijzondere positie in vanwege het feit dat de havenkom al bestaat en daarmee op weinig instandhoudingsdoelen een effect heeft.

---

¹ 2013. *Natuurtoets overnachtingshaven Lobith*. AH633-1/13-001.553. Witteveen + Bos Deventer

² 2013 *Milieutoets ten behoeve van de locatiekeuze overnachtingshaven Lobith*. LievenseCSO Bunnik

³ 2014 *Notitie Locatiekeuze overnachtingshaven Lobith*

Tabel 1 overzicht instandhoudingsdoelen met een effect⁴

Alternatief	Aantal soorten effect	Waarvan significant	Waarvan prioritair met significant effect
Beijenwaard			
Groot buitendijks	31	20	2
Groot binnendijks	31	18	1
Compact buitendijks	31	19	1
Compact binnendijks	31	20	2
Bijland			
Groot in plas	30	19	2
Groot op land	30	18	2
Compact in de plas	30	18	2
Compact op land	30	18	2
Oude Waal			
Alternatief klein	31	17	2
Alternatief groot	34	17	2
Tuindorp	7	0	0

Oppervlakte habitattypen

Wanneer specifiek wordt gekeken naar de oppervlakte habitattypen die een effect ondervinden dan valt de variatie op in het verlies aan oppervlakte. De alternatieven die er duidelijk uitspringen zijn de alternatieven in de Oude Waal, waarbij grote oppervlakten Zachthoutooibos (H91E0A) verloren gaan, en de alternatieven Bijland op land vanwege de relatief grote oppervlakte, hoog kwalitatief⁵, Stroomdalgrasland (H6120) dat verloren gaat.

Het alternatief Beijenwaard groot binnendijks springt er uit met een verlies van 0,79 hectare Glanshaverhooiland (H6510A).

De overige alternatieven liggen wat betreft oppervlakte habitattypen die verloren gaan relatief dicht bij elkaar.

Tabel 2 Overzicht verlies aan oppervlakte habitattypen in hectaren⁶.

Habitattypen	Beijenwaard				Bijland				Oude Waal	
	Groot buitendijks	Groot binnendijks	Compact buitendijks	Compact binnendijks	Groot in plas	Groot op land	Compact in plas	Compact op land	klein	groot
Slikkige rivieroever	1,33		0,22	1,33	1,14					
Stroomdalgrasland*	0,01			0,01		2,31	0,24	2,1		
Glanshaverhooiland	0,86	0,74	0,57	0,48	0,7	6,06	2,34	4,2		
Zachthoutooibos*	1,7	0,05	1,08	0,89	0,85	2,43	1,49	1,22	9,29	10,56
Totaal	3,9	0,79	1,87	2,71	2,69	10,8	4,07	7,52	9,29	10,56

* prioritaire habitattypen

⁴ Gedestilleerd uit tabel 9.1 van de natuurrapportage van Witteveen + Bos.

⁵ Blz 26 §6.1.1 van de natuurrapportage van Witteveen + Bos

⁶ Afgeleid van tabel 13.1 van de natuurrapportage van Witteveen + Bos

Habitatrichtlijnsoorten

Wat betreft de effecten op habitatrichtlijnsoorten springt niet één van de alternatieven boven de anderen uit wanneer alleen gekeken wordt naar het aantal soorten dat een negatief effect ondervindt⁷ en niet één soort ondervindt significant negatieve effecten.

Aangezien de meeste soorten vissen zijn is water van belang. De Oude Waal en de Bijland in plas hebben alternatieven met grote oppervlakte open water met ondiepe oevers, dat verloren gaat. Bij de Beijenwaard is dit beperkt tot de oppervlakte tussen de kribben en de poel in het westen van de uiterwaard.

Voor de rivierdonderpad geldt nog specifiek dat deze gebonden is aan verhardingen zoals oeverbescherming en de kribben waar de soort leefgebied vindt tussen de stortstenen. Bij alle alternatieven komen oeververhardingen en kribben voor en is er niet goed een onderscheid te maken.

Verder ondervinden ook de bever en meervleermuis effecten. Voor alle alternatieven geldt dat de realisatie mogelijk een effect heeft op de foerageermogelijkheden van de meervleermuis. Hier zit dan ook geen wezenlijk verschil tussen de verschillende alternatieven.

Voor de bever geldt dat deze leefgebied vindt op de grens van water met zachthoutbossen en kruidenrijke oevers. In alle drie de gebieden is dit te vinden. De alternatieven Oude Waal en Beijenwaard hebben het grootste effect op de bever.

Vogels

De broedvogels zijn te onderscheiden in broedvogels en niet-broedvogels. Bij de broedvogels valt op dat de alternatieven in de Beijenwaard en de Bijland in aantal soorten met een negatief effect gelijk scoren. De alternatieven in de Oude Waal hebben echter op 2 soorten meer effect⁸. Wanneer gekeken wordt naar de soorten met een significant negatief effect, dan is te zien dat de alternatieven in de Oude Waal en Beijenwaard allemaal op 3 soorten een significant negatief hebben. De alternatieven in de Beijenwaard hebben op beduidend minder broedvogelsoorten een significant negatief effect te weten op 1 soort.

Wordt echter ook gekeken naar de oppervlakte leefgebied dat van een soort verloren gaat of een effect ondervindt dan zijn de effecten in de Oude Waal en Beijenwaard niet van dezelfde orde grootte. Het effect op de dodaars dat voor beide gebieden beschreven wordt is in de Beijenwaard te relateren aan de poel en in de Oude Waal aan alle oppervlakte water in het gebied die niet in directe verbinding staat met de rivier. De oppervlakte leefgebied van de dodaars is daarmee in de Oude Waal vele malen groter dan in de Beijenwaard.

Het effect op potentiële broedlocaties van de aalscholver is verbonden aan de aanwezigheid van Zachthoutoibos (H91E0A), waarvan al eerder is geconstateerd dat de oppervlakte van dit habitatype in de Oude Waal beduidend groter is dan de Bijland en de Beijenwaard. Het effect op potentiële broedlocaties van de kwartelkoning is verbonden aan de aanwezigheid van grasland, die bij een verandering van het huidige agrarische beheer van de Beijenwaard buitendijks, geschikt kan worden voor deze soort.

Bij de niet-broedvogels zit het onderscheid in het verlies aan: grasland dat geschikt is als foerageergebied (veelal intensief agrarisch grasland), slikkige (H3270) /flauwe oevers waar door grondelende watervogels en waad-/weidevogels gevoerageerd en gepleisterd wordt en grote oppervlakte water die door watervogels, waaronder ganzen, als slaagebied gebruikt worden.

Het duidelijkste verschil in effect is te zien in het verlies van slaagebied dan wel foerageergebied. Zowel de Oude Waal als de alternatieven van de Bijland in de plas leiden tot een groot verlies van slaagebied voor ganzen in de regio en het Natura 2000-gebied Gelderse Poort. De Bijland kent een zeer grote waarde voor overwinterende watervogels in strenge winters. Door onder andere de grootte van het

---

⁷ Tabel 9.1 van de natuurrapportage van Witteveen + Bos

⁸ Tabel 9.1 van de natuurrapportage van Witteveen + Bos

water vriest deze namelijk als laatste dicht en blijft daardoor lang beschikbaar wanneer andere wateren al dichtgevroren zijn.

De Beijenwaard is voor ganzen en smienten van belang als foerageergebied door de aanwezigheid van intensief beheerd agrarisch grasland.

Zowel de Beijenwaard als de Bijland zijn geschikt als foerageer- en pleistergebied voor grondelende watervogels en waad-/weidevogels door de aanwezigheid van slikkige/flauwe evers.

Vervangbaarheid

Welke alternatieven hebben de minste effecten? Wanneer naar alle genoemde aspecten wordt gekeken dan kan in ieder geval gesteld worden dat de alternatieven in de Oude Waal zeer grote effecten hebben op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort. Er gaat een grote oppervlakte prioritair habitatype Zachthoutoobos (H91E0A) verloren dat tevens geschikt is als leefgebied voor een groot aantal habitatrictlijn- en vogelsoorten. Daarbij komt dat Zachthoutoobos bij voldoende beschikbare ruimte op zich makkelijk gerealiseerd kan worden, maar dat de ontwikkeltijd van Zachthoutoobos (H91E0A) ongeveer 30 jaar is. Aangezien project stroomlijn⁹ binnen de stroombaan alle bosschages verwijdert en deze ook zal mitigeren elders in het rivierengebied is het de vraag of er nog voldoende beschikbare ruimte binnen het rivierengebied over blijft.

Ook de alternatieven in de Bijland op land kennen een relatief grote impact op beschermde natuurwaarden. Het prioritaire habitatype Stroomdalgrasland (H6120) dat verloren gaat is van dusdanige hoge kwaliteit dat compensatie hiervan slecht/niet mogelijk is. De alternatieven in de Bijland plas zelf tasten belangrijk rust- en slaapgebied voor watervogels aan. Door de oppervlakte van de Bijland en de eigenschap dat deze plas niet gemakkelijk bevriest, zal het zeer lastig zijn om een zelfde wateroppervlakte met gelijke waarden te realiseren ter compensatie van de Bijland, die ook dienst kan doen als slaapgebied voor watervogels en ganzen in deze regio, ook in strenge winterse omstandigheden.

Het alternatief van een haven binnendijks in de Beijenwaard scoort het beste wanneer het gaat om effecten op instandhoudingsdoelen. De overige alternatieven in de Beijenwaard buitendijks hebben op relatief veel soorten een effect, maar veelal wel in kleine mate nu de natuurwaarden in de Beijenwaard buitendijks gekoppeld zijn aan zeer specifieke habitatypen en leefgebieden in de uiterwaard. Onderdelen die onderscheiden moeten worden zijn het nu in agrarisch beheer zijnde grasland, de winterdijk, de poel in het westen van de uiterwaard en de slikkige geul in het oosten. De poel is relatief gemakkelijk te vervangen en heeft met een oppervlakte van circa 1 hectare ook een relatief kleine omvang. Het agrarisch in beheer zijnde grasland is ook goed te vervangen. Het habitatype Slikkige rivieroever (H3270) is minder gemakkelijk, maar als hiervoor een locatie wordt gevonden kan dit in korte tijd gerealiseerd worden aangezien het gaat om een pioniertype dat al kan ontstaan binnen een jaar na aanleg. Het habitatype Stroomdalgrasland (H6120) zal minder gemakkelijk zijn te compenseren, aangezien dit habitatype zich moeilijk laat maken. Het gaat echter om een zeer kleine oppervlakte (0,01 hectare) die naar verwachting wel te realiseren is door bijvoorbeeld uitbreiding van een bestaand oppervlakte of verbetering van een oppervlakte van in potentie aanwezig zijn habitatype Stroomdalgrasland (H6120) door aangepast of aanvullend beheer.

De aanwezigheid van het habitatype Glanshaverhooiland (H6510A) op de winterdijk is een direct gevolg van het beheer van de winterdijk. Dit type zal bij een eventuele aantasting goed te realiseren zijn op de nieuw aan te leggen kades aan de rivierzijde.

---

⁹ Project Stroomlijn, uitgevoerd door Rijkswaterstaat is erop gericht alle bosschages te verwijderen uit de stroombaan. Met de uitvoering wordt in het projectgebied in 2014 een start gemaakt.

Moderniseren Tuindorp

Naast de effecten van een haven in de Oude Waal, Bijland en Beijenwaard is ook gekeken naar effecten van modernisering van de bestaande haven Tuindorp. De haven op zichzelf is te klein om te voldoen aan de vraag naar ligplaatsen¹⁰. Wel kan de haven gemoderniseerd worden, waardoor op een nieuwe locatie minder ligplaatsen hoeven te worden gerealiseerd en daarmee ruimte kan worden gespaard. Uitgangspunt is dat het aantal ligplaatsen in de bestaande haven lager zal zijn dan nu. Dit maakt dat de emissies van NOx, die kunnen leiden tot vermisting en verzuring van daarvoor gevoelige habitattypen, niet zullen toenemen. Het moderniseren van de haven heeft op het eventueel aanpassen van de invaart in verband met veiligheid in- en uitvaren na, geen ruimtelijke gevolgen. De effecten op Natura 2000 bestaan dan ook vooral uit effecten die kunnen ontstaan tijdens de werkzaamheden. Wanneer bij de uitvoering van de werkzaamheden rekening wordt gehouden met de natuurlijke kwaliteiten kunnen effecten worden uitgesloten.

Het enige aandachtspunt dat ontstaat is wanneer de invaart vergroot wordt. Afhankelijk naar welke kant de invaart vergroot wordt zijn effecten op beschermde natuurwaarden niet uit te sluiten.

Rijnstrangen

Het gebied de Rijnstrangen is een gebied waar in potentie de meeste van de in de Beijenwaard buitendijks genoemde, te compenseren natuurwaarden gerealiseerd kunnen worden. In het gebied de Rijnstrangen zijn grote oppervlakten grasland die geschikt zijn voor ganzen en smienten. Daarnaast kan binnen het gebied gezocht worden naar locaties waar een waterpartij ter grootte van de poel in de Beijenwaard gerealiseerd kan worden al dan niet gecombineerd met andere natuurwaarden zoals slikkige oevers.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat kijkend naar alle argumenten het alternatief Beijenwaard binnendijks de minste effecten heeft op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebied Gelderse Poort. Daarop volgend kunnen de alternatieven in de Beijenwaard buitendijks genoemd worden en het alternatief groot in plas in de Bijland mits in deze regio binnen Natura 2000-gebied Gelderse Poort een gelijkwaardige en grote oppervlakte water gerealiseerd kan worden, wat zeer onwaarschijnlijk lijkt. Een dergelijke ingreep zou op zichzelf weer stuiten op bestaande, beschermde Natura 2000 waarden in het gebied de Rijnstrangen.

De modernisering van de haven Tuindorp kan mits er tijdens de uitvoering van werkzaamheden rekening gehouden wordt met de Natura 2000-doelen zonder effecten worden uitgevoerd. Specifiek aandachtspunt heeft wel de eventuele verbreding van de havenmond. Afhankelijk van de zijde waar de verbreding plaatsvindt kunnen effecten op instandhoudingsdoelen ontstaan. Op de westelijke oever van de monding is namelijk habitatype aanwezig.

---

¹⁰ Ligplaatsen onderzoek 2013